

Rapport

Tweede impactmeting corona ondernemers regio Utrecht

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2020/143

Datum

augustus 2020

Opdrachtgever

Provincie Utrecht

Auteurs

Melle Conradie
Marianne Streunding

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

1	Managementsamenvatting	4
2	Inleiding	7
2.1	Aanleiding	7
2.2	Methode, respons en representativiteit	7
2.3	Analyse en rapportage	9
2.4	Rapportopbouw	9
3	Impact virus op omzet en bedrijfsvoering	10
3.1	In juni minder ondernemers met forse omzetsdaling dan in april	10
3.2	Wegvallen orders blijft grootste impact op bedrijfsvoering houden	12
4	Coronamaatregelen	18
4.1	Meeste ondernemers hebben geen regelingen aangevraagd	18
4.2	Salarissen en huur belangrijkste kostenposten	20
4.3	Huren deels kwijtgescholden en uitgesteld	22
4.4	Uitstel investeringen	23
5	Impact op werkgelegenheid	25
5.1	Deel ondernemers neemt afscheid van personeel	25
6	Behoeften en gebruik steunmaatregelen	26
6.1	Uitstel betaling Belastingdienst meest gebruikte landelijke regeling	26
6.2	Landelijke regelingen vaker benut door horeca en cultuur	27
6.3	Landelijke steun voor zes op tien ondernemers voldoende	28
6.4	Helpt ondernemers heeft geen behoefte aan steun vanuit regio	29
6.5	Suggesties van ondernemers	30
7	Verwachtingen en omgang met het virus	31
7.1	Verwachting ondernemers onveranderd	31
7.2	Bedrijven bereiden zich voor op nieuwe situatie	33
A	Vragenlijst (bijlage)	34

1 Managementsamenvatting

- **In juni minder ondernemers met forse omzetzdaling dan in april**

Zes op tien ondernemers (59%) ervaren door het coronavirus een omzetzdaling in juni ten opzichte van dezelfde maand een jaar eerder. In de eerste peiling bleek dat de omzet in april 2020 voor 64 procent van de ondernemers minder was dan in april 2019. Een kwart van de ondernemers had in april 2020 80 procent of meer omzetzdaling in vergelijking met april 2019. Voor juni geeft 13 procent aan een dusdanige omzetzdaling te hebben. Twaalf procent had in juni meer omzet dan in juni het jaar ervoor. Ter vergelijking: in april 2020 zei negen procent in die maand meer omzet te hebben dan in april 2019. In de horeca- en cultuursector daalde de omzet van relatief veel bedrijven.
- **Wegvallen orders blijft grootste impact op bedrijfsvoering**

Zeven op de tien (71%) verwachten op korte termijn effecten voor de bedrijfsvoering als gevolg van het coronavirus of hebben hier nu al last van. Het gaat hierbij om het wegvallen van orders/aanvoer, personeelstekorten of -overschotten of liquiditeit. Op de korte termijn verwacht men of ervaart men inmiddels vooral het wegvallen van orders: 32 procent van de ondernemers heeft daar nu mee te maken. Ook bij de eerste peiling was dit het meest genoemde probleem (37%). In de sector horeca en cultuur merken ondernemers meer dan gemiddeld negatieve effecten van het coronavirus. In de groot- en detailhandel zijn meer aanvoerproblemen dan gemiddeld. De industrie & bouw heeft naar verhouding op korte termijn meer te maken met personeelstekorten. Het is onduidelijk of dit komt door corona of door andere factoren.
- **Meeste ondernemers hebben geen regelingen aangevraagd**

Een kwart van de ondernemers (23%) heeft uitstel van belastingafdracht aangevraagd. Men heeft daarnaast weinig uitstel andere betalingen of leningen aangevraagd. Zeven op tien ondernemers (71%) hebben geen uitstel van betaling, een lening en/of een krediet aangevraagd. In de horeca- en cultuursector (39%) en groot- en detailhandel (37%) probeerden ondernemers vaker een regeling te treffen.
- **Salarissen en huur belangrijkste kostenposten**

Salarissen worden door 59 procent van de ondernemers genoemd als een van hun drie belangrijkste kostenposten. Een kwart (27%) noemt de huur van vastgoed als belangrijke kostenpost. Ook een kwart (23%) geeft aan dat geen enkele kostenpost zwaar op de financiële lasten drukt. Het gaat hier vaak om kleinere bedrijven.
- **Huren deels kwijtgescholden en uitgesteld**

Een kwart van de ondernemers (28%) heeft geprobeerd om uitstel of kwijtschelding van huur te krijgen. Van deze groep heeft 34 procent dit ook gekregen. In de horeca- en cultuursector heeft 40 procent van de ondernemers om versoepeling van de huurvoorwaarden gevraagd. De helft van deze groep (55%) kreeg uitstel of kwijtschelding van huur. In de sector ICT, financiële instellingen & zakelijke dienstverlening probeerde 26 procent een regeling te treffen. Een op de vijf ondernemers van deze groep lukte dit (19%).

- Uitstel vervangingen en uitbreidingen**

Vanwege de crisis stelt gemiddeld 45 procent van de ondernemers investeringen uit (56% in horeca en cultuur). Een groot deel van de uitgestelde investeringen zijn vervangingsinvesteringen en uitbreidingsinvesteringen. Een op de vijf ondernemers (18%) heeft alle investeringen uitgesteld. Kleinere bedrijven hadden minder investeringen gepland en dus ook minder uit- of afgesteld.
- Deel ondernemers neemt afscheid van personeel**

Twaalf procent van de ondernemers heeft door gebrek aan werk vanwege het coronavirus afscheid genomen van personeel of verwacht dat doen. Daarentegen geeft 7 procent van de bedrijven aan te groeien en nieuwe werknemers aan te nemen. Een groot deel van de ondernemers (48%) merkt weinig impact van corona op de werkgelegenheid, dit geldt vooral voor kleinere bedrijven omdat ze weinig personeel hebben. In de horeca- en cultuur sector geeft 21 procent van de ondernemers aan werknemers te moeten laten gaan.
- Uitstel betaling Belastingdienst meest gebruikte landelijke regeling**

Vier op de tien (40%) van de ondernemers maken gebruik van een of meer landelijke financiële maatregelen om ondernemers tegen de gevolgen van het coronavirus te beschermen. Het meest maakt men gebruik van uitstel van landelijke belastingverplichtingen (22%), TOZO (18%) en NOW 2.0 (13%). Het grootste deel van de ondernemers (70 tot 87% per regeling) maakt geen gebruik van de regelingen en verwacht dat ook in de toekomst niet te doen.
- Landelijke steunmaatregelen vaker benut door horeca en cultuur**

De horeca- en cultuursector merkt het meest de gevolgen van het coronavirus. In deze sector (56%) maken ondernemers ook meer dan in andere sectoren gebruik van een of meer steunmaatregelen. Zzp'ers maken relatief minder gebruik van regelingen dan grote bedrijven, maar ook niet elke regeling is voor zzp'ers aan te vragen.
- Landelijke en regionale steun voor zes op tien ondernemers voldoende**

De meerderheid van de ondernemers heeft geen behoefte aan nieuwe landelijke (61% heeft hier geen behoefte aan) of regionale (57% heeft hier geen behoefte aan) vormen van steun. Van de landelijke overheid wensen ondernemers vooral aanvullende belastingvrijstellingen (18%) en structureel kapitaal (10%). Vanuit de regionale partners wensen ondernemers het opschorten van gemeentelasten zoals heffingen en huur (15%) en noodfondsen voor specifieke sectoren (10%). De specifieke sectoren die men hier noemt, zijn vooral horeca, cultuur en sport.
- Verwachting ondernemers onveranderd**

Zeven op de tien ondernemers verwachten negatieve effecten van het coronavirus op de onderneming (67%). Negen procent geeft aan dat het voortbestaan van de onderneming bedreigd wordt en 14 procent denkt dat er mogelijk gedwongen ontslagen nodig zullen zijn. Dit beeld is vergelijkbaar met de uitkomsten van de eerste peiling (mei 2020). Vooral in de horeca- en cultuursector verwacht men vaker negatieve gevolgen. Vijf procent verwacht dat de corona-uitbraak positieve gevolgen heeft voor het bedrijf. In de groot- en detailhandel is dit nog meer (13%).

- **Bedrijven bereiden zich voor op nieuwe situatie**
Ondernemers zijn bezig hen onderneming aan te passen (of hebben dit al gedaan) in lijn met de coronarichtlijnen van de overheid. Het gaat hierbij onder andere om het implementeren van brancherichtlijnen (31%) en medewerkers structureel meer thuis te laten werken (12%). Niet voor alle branches en bedrijven zijn aanpassingen nodig. Zo geeft meer dan de helft van ondernemers in de sectoren industrie & bouw en ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening aan dat er geen aanpassingen nodig zijn. Vooral ondernemers in de sectoren horeca & cultuur en onderwijs, overheid & zorg geven aan maatregelen te treffen.

2 Inleiding

2.1 Aanleiding

Eerste peiling

De provincie Utrecht wil – samen met haar regionale partners (gemeenten Utrecht, Amersfoort, VNO-NCW provincie Utrecht, MKB-Nederland regio midden en Economic Board) – de gevolgen van het Covid19-virus voor ondernemers monitoren. Met dat doel zet I&O Research in opdracht van de provincie Utrecht periodiek metingen uit onder ondernemers. De eerste meting is tussen 12 mei en 2 juni 2020 uitgevoerd. De steekproef bestond uit 26.921 ondernemers uit het Provinciaal Arbeidsplaatsen Register (PAR) en 34 ondernemers uit het ondernemerspanel van de gemeente Utrecht. Daarnaast kon men de vragenlijst via een open link invullen. In totaal deden 5.623 ondernemers mee aan het eerste onderzoek.

Opzetten ondernemerspanel en tweede peiling

De eerste enquête was mede bedoeld om binding te creëren met een groep ondernemers die na deze metingen wil blijven participeren in een regionaal online ondernemerspanel. I&O Research verzorgt de opbouw van dit panel. In totaal gaven 2.469 ondernemers zich op voor het ondernemerspanel. Daarnaast gaven 1.017 ondernemers aan niet in het panel te willen, maar wel benaderd mogen worden voor twee herhalingsmetingen. In totaal konden er dus 3.486 ondernemers benaderd worden voor de tweede peiling.

Deze rapportage beschrijft de uitkomsten van de tweede peiling onder ondernemers. De vragenlijst is eerder ook in de provincie Gelderland uitgezet door de provincie Gelderland, Oost NL, VNO-NCW Midden en MKB Nederland regio midden. In het rapport worden de uitkomsten van de tweede peiling vergeleken met de uitkomsten van de eerste peiling.

2.2 Methode, respons en representativiteit

De 3.486 ondernemers die zich bij de eerste peiling opgaven kregen 6 juli 2020 een e-mail met een uitnodiging voor de vragenlijst. Daarnaast verspreidden de provincie Utrecht en haar regionale partners via diverse kanalen een open link naar de vragenlijst. De enquête stond open tot 27 juli. In totaal hebben 1.924 van de aanmelders vanuit eerder onderzoek meegedaan (55%) (Tabel 2.1). Daarnaast deden 189 ondernemers via de open link mee aan het onderzoek.

Tabel 2.1 – Responsverdeling naar herkomstbron.

	Uitgenodigd	Deelnames	Percentage
Aanmeldingen vanuit eerste peiling	3.486	1.924	55%
Open link	-	189	-
Totaal	3.486	2.113	61%

De respons wijkt (uitgesplitst naar sector, grootteklasse of regio) op onderdelen af van de populatie (de werkelijke verdeling). Zo zien we een oververtegenwoordiging van de zakelijke dienstverlening enerzijds en een ondervertegenwoordiging van de maatschappelijke dienstverlening (onderwijs, overheid & zorg) en van zzp'ers anderzijds. Deels komt dit door hoe het PAR – dat is gebruikt voor de eerste meting en de opbouw van het panel – is opgebouwd: PAR registreert werkgelegenheid op de plek waar gewerkt wordt. Dit betekent bijvoorbeeld dat ieder filiaal van een bibliotheek of een kinderdagverblijf een vestiging is. De vraag welke impact het coronavirus heeft op de onderneming (het onderwerp van dit onderzoek) is echter op filiaalniveau niet te beantwoorden. Dit verklaart deels de ondervertegenwoordiging van de maatschappelijke dienstverlening. Zzp'ers doen in de regel minder vaak mee aan onderzoeken dan grotere bedrijven.

In vergelijking met de eerste meting deden nu naar verhouding meer bedrijven mee uit de horeca- en cultuursector (peiling 1: 15%; peiling 2: 23%). Het aandeel ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening nam af van 45 naar 37 procent. Verder maken zzp'ers nu een kleiner deel (40%) uit van de deelnemers dan bij de eerste peiling (44%).

Tabel 2.2 – Responsverdeling naar achtergrondkenmerken. (uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio)

Sector	Respons	Percentage	Bedrijven provincie Utrecht
Industrie en bouw	192	9%	11%
Groot- en detailhandel	353	17%	21%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening	476	23%	10%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening	772	37%	28%
Onderwijs, overheid en zorg	245	12%	28%
Overig	75	4%	1%
Grootteklasse			
Zzp'ers (geen werknemers)	850	40%	74%
1 t/m 10 werknemers	797	38%	18%
11 t/m 50 werknemers	373	18%	6%
Meer dan 50 werknemers	93	4%	2%
Regio			
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) ¹	872	41%	43%
Gemeente Utrecht	529	25%	29%
Regio Amersfoort ²	528	25%	23%
Gooi- en Vechtstreek ³	81	4%	-
FoodValley Utrecht ⁴	99	5%	5%
Overig	4	0,2%	-
Totaal	2.113	100%	100%

¹ U16: de gemeenten Bunnik, De Bilt, De Ronde Venen, Houten, IJsselstein, Lopik, Montfoort, Nieuwegein, Oudewater, Stichtse Vecht, Utrechtse Heuvelrug, Vijfheerenlanden, Wijk bij Duurstede, Woerden en Zeist

² Regio Amersfoort: de gemeenten Amersfoort, Baarn, Bunschoten, Eemnes, Leusden, Soest en Woudenberg

³ Gooi- en Vechtstreek: de gemeenten Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp en Wijdmeren. De gemeente Eemnes valt in dit onderzoek onder regio Amersfoort.

⁴ Regio FoodValley Utrecht: de gemeenten Renswoude, Rhenen en Veenendaal.

De uitkomsten zijn niet gewogen. Deze keuze is gemaakt omdat de zzp'ers, die nu al een groot deel uitmaken van de respons, dan nog bepalender zijn voor de gemiddelden. Dit terwijl zij voor de totale werkgelegenheid minder belangrijk zijn. De respons is voldoende groot om de uitkomsten ongewogen per sector, grootteklasse of regio weer te geven⁵. Daar waar relevant en mogelijk is dit dan ook gedaan in de rapportage, om zo een dieper inzicht te krijgen in hoe de verschillende groepen ondernemers de impact van het coronavirus ervaren. De resultaten voor de Gooi- en Vechtstreek en FoodValley zijn echter hoogstens indicatief.

2.3 Analyse en rapportage

In het rapport wordt gesproken over 'bedrijven' en 'ondernemers'. Feitelijk gaat het om ondernemers of contactpersonen die een bedrijf vertegenwoordigen. Verder is de sector 'horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening' in de rapportage omwille van de leesbaarheid afgekort tot 'horeca- en cultuursector'.

Wanneer er in het rapport gesproken wordt van verschillen tussen sectoren, regio's, grootteklassen of de twee peilingen, dan gaat het om significante verschillen.

2.4 Rapportopbouw

In hoofdstuk 3 komt de impact die ondernemers momenteel ervaren op hun omzet en bedrijfsvoering aan bod. Hoofdstuk 4 gaat over de vanwege het coronavirus genomen maatregelen. In hoofdstuk 5 wordt gekeken naar de impact van het virus op de werkgelegenheid binnen ondernemingen. De behoeften aan steunmaatregelen worden in hoofdstuk 6 in beeld gebracht. Het rapport sluit af met hoofdstuk 7 waarin de toekomstverwachtingen van ondernemers en doorgevoerde aanpassingen aan bod komen. In de bijlage vindt u de vragenlijst die gebruikt is bij dit onderzoek.

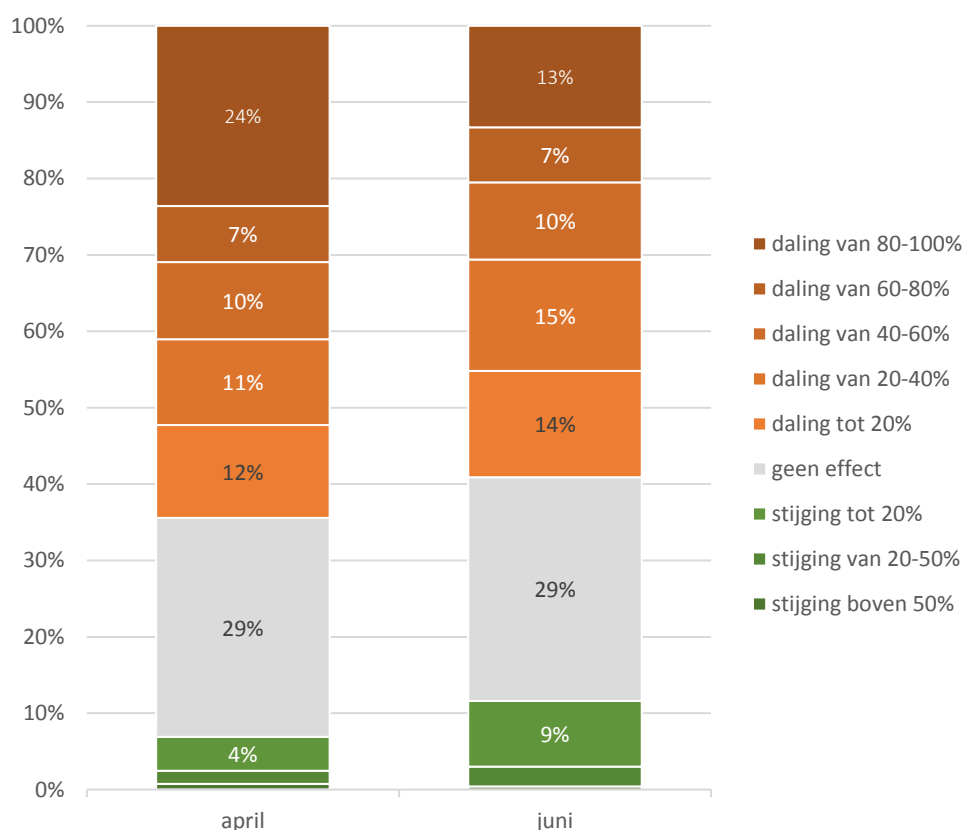
⁵ Met uitzondering van de sector Overig en regio onbekend

3 Impact virus op omzet en bedrijfsvoering

3.1 In juni minder ondernemers met forse omzetsdaling dan in april

Zes op tien ondernemers (59%) ervaren een daling van omzet in juni in vergelijking met een jaar eerder (Figuur 3.1). Ondanks dat er nu iets meer ondernemers uit de horeca en cultuursector meededen – sectoren waarvan bekend is dat ze het moeilijk hebben – is dit positiever dan hoe ondernemers bij de eerste peiling de situatie van april in vergelijking met april 2019 zagen. Destijds gaf 64 procent aan dalende omzet te hebben. Over juni had 13 procent een omzetsdaling van 80 procent of meer. Tussen april 2019 en april 2020 ervoer 24 procent een dergelijke omzetsdaling. Het aandeel ondernemers dat weinig van de crisis merkt, is net als bij de vorige meting 29 procent. Waar in april 2020 7 procent een stijging ten opzichte van een jaar eerder kende, is dat in juni toegenomen naar 12 procent.

Figuur 3.1 – Welk effect heeft het coronavirus op uw maandomzet (maand 2020 vergeleken met maand 2019)?

Sector horeca en cultuur ziet vaakst daling van omzet

Bedrijven met een dalende omzet zitten meer dan gemiddeld in de sector horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (Tabel 3.1). Driekwart van de bedrijven in deze sector (76%) had minder omzet in juni dan een jaar eerder. De overige sectoren zitten rond het gemiddelde van 59 procent die omzetsdaling ervaart. In de groot- en detailhandel heeft een kwart (26%) juist een omzetsstijging ten opzichte van een jaar eerder. Dit is een groter deel dan in de andere sectoren.

Naarmate bedrijven groter zijn, is er vaker sprake van een omzetsstijging: van 7 procent van de zzp'ers namen de inkomsten toe tegenover 19 procent van de bedrijven met meer dan 50 werknemers. In de gemeente Utrecht zijn er iets meer omzetsdalingen dan gemiddeld. Dit hangt samen met de responsstelling: uit de gemeente deden ten opzichte van de andere regio's meer zzp'ers en horeca- en cultuurbedrijven mee. Deze bedrijven ervaren gemiddeld relatief meer omzetsdalingen.

Tabel 3.1 – Ervaren effecten op de omzet. uitgesplitst naar categorie.

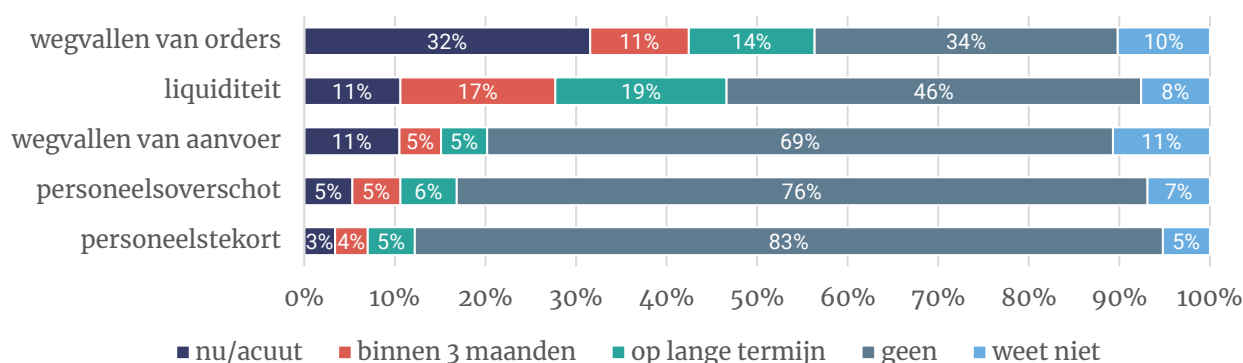
Sector	daling	geen effect	stijging	totaal
Industrie en bouw (n=192)	46%	42%	12%	100%
Groot- en detailhandel (n=353)	55%	19%	26%	100%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	76%	18%	5%	100%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	53%	37%	10%	100%
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	61%	31%	8%	100%
Overig (n=75)	-	-	-	-
Grootteklasse				
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	61%	32%	7%	100%
1 t/m 10 werknemers (n=797)	59%	26%	15%	100%
11 t/m 50 werknemers (n=373)	57%	29%	14%	100%
Meer dan 50 werknemers (n=93)	49%	31%	19%	100%
Regio				
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	55%	32%	13%	100%
Gemeente Utrecht (n=529)	66%	26%	8%	100%
Regio Amersfoort (n=528)	59%	30%	11%	100%
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	62%	20%	19%	100%
FoodValley Utrecht (n=99)	53%	27%	20%	100%
Totaal (n=2.113)	59%	29%	12%	100%

3.2 Wegvallen orders blijft grootste impact op bedrijfsvoering houden

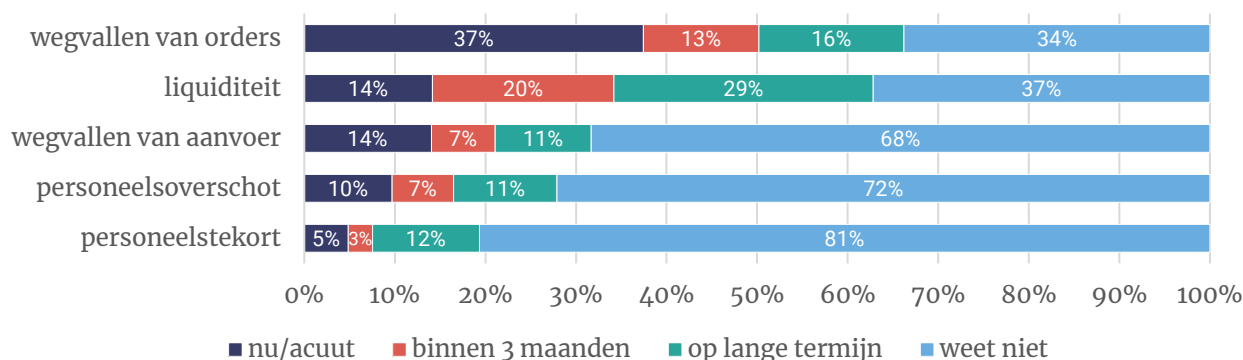
Zeven op de tien ondernemers (71%) hebben momenteel last of verwachten op termijn effecten voor de bedrijfsvoering als gevolg van het coronavirus. Bij de eerste peiling gold dit voor 79 procent. Het gaat hierbij om het wegvallen van orders/aanvoer, personeelstekorten of -overschotten of liquiditeit. Net als eerder verwacht men of ervaart men inmiddels vooral het wegvallen van orders: 32 procent van de ondernemers heeft daar nu mee te maken (Figuur 3.2). In mei was dit met 37 procent het meest genoemde acute effect. In totaal verwacht ruim de helft van de ondernemers (57%) hier op een moment mee te maken te krijgen. Een derde (34 procent) verwacht zeker geen invloed op de bedrijfsvoering door het wegvallen van orders. Liquiditeitsproblemen spelen op korte termijn minder, maar de helft van de ondernemers (47%) verwacht hier – in elk geval – op lange termijn mee te maken te krijgen. Ondernemers verwachten minder vaak gevolgen voor de bedrijfsvoering door het wegvallen van aanvoer, personeeloverschotten en personeelstekorten. Een groot deel van de ondernemers (69 tot 83% per factor uit Figuur 3.2) geeft aan te verwachten geen last te krijgen van deze factoren.

Figuur 3.2 – Op welke termijn verwacht u dat de onderstaande factoren invloed gaan hebben op uw bedrijfsvoering?

Peiling 2

Peiling 1

* bij peiling 1 was er geen optie voor 'geen verwachte effecten'.

Horeca- en cultuursector merken meer dan gemiddeld invloed van corona

De voorgelegde factoren spelen vooral in de sector horeca en cultuursector. Ondernemers in deze sector hebben meer dan de andere sectoren acute liquiditeitsproblemen en last van het wegvallen van orders. Met uitzondering van personeelsoverschotten hebben de horeca- en cultuursector relatief veel last van alle factoren. In de groot- en detailhandel zijn relatief veel acute aanvoerproblemen (15%). De industrie & bouw heeft naar verhouding op korte termijn meer te maken met personeelstekorten (13%). Hieronder en op de volgende pagina's staan per factor de uitkomsten voor sector, grootteklasse en regio, waarbij de antwoordcategorieën acuut en binnen drie maanden omwille van de leesbaarheid zijn samengevoegd.

Tabel 3.2 – Op welke termijn verwacht u dat wegvallen van orders invloed gaat hebben op uw bedrijfsvoering? (uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio)

Sector	acuut/binnen 3 maanden	lange termijn	geen	weet niet	totaal
Industrie en bouw (n=192)	38%	18%	31%	14%	100%
Groot- en detailhandel (n=353)	35%	11%	42%	13%	100%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	54%	11%	25%	10%	100%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	42%	19%	31%	8%	100%
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	41%	7%	42%	9%	100%
Overig (n=75)	-	-	-	-	-
Grootteklasse					
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	46%	13%	31%	10%	100%
1 t/m 10 werknemers (n=797)	41%	12%	37%	10%	100%
11 t/m 50 werknemers (n=373)	40%	19%	30%	11%	100%
Meer dan 50 werknemers (n=93)	33%	14%	41%	12%	100%
Regio					
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	39%	14%	37%	11%	100%
Gemeente Utrecht (n=529)	47%	13%	30%	10%	100%
Regio Amersfoort (n=528)	45%	15%	32%	8%	100%
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	44%	11%	33%	11%	100%
FoodValley Utrecht (n=99)	44%	11%	33%	11%	100%
Totaal (n=2.113)	43%	14%	34%	10%	100%

Tabel 3.3 – Op welke termijn verwacht u dat liquiditeit invloed gaat hebben op uw bedrijfsvoering? (uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio)

Sector	acut/binnen 3 maanden	lange termijn	geen	weet niet	totaal
Industrie en bouw (n=192)	21%	19%	51%	9%	100%
Groot- en detailhandel (n=353)	24%	18%	49%	9%	100%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	40%	20%	31%	8%	100%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	25%	19%	50%	6%	100%
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	25%	17%	51%	7%	100%
Overig (n=75)	-	-	-	-	-
Grootteklasse					
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	27%	19%	48%	7%	100%
1 t/m 10 werknemers (n=797)	30%	19%	44%	7%	100%
11 t/m 50 werknemers (n=373)	28%	18%	43%	10%	100%
Meer dan 50 werknemers (n=93)	17%	24%	49%	10%	100%
Regio					
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	26%	16%	49%	8%	100%
Gemeente Utrecht (n=529)	31%	22%	40%	7%	100%
Regio Amersfoort (n=528)	26%	20%	47%	6%	100%
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	35%	16%	38%	11%	100%
FoodValley Utrecht (n=99)	35%	16%	38%	11%	100%
Totaal (n=2.113)	28%	19%	46%	8%	100%

Tabel 3.4 – Op welke termijn verwacht u dat wegvallen van aanvoer invloed gaat hebben op uw bedrijfsvoering? (uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio)

Sector	acut/binnen 3 maanden	lange termijn	geen	weet niet	totaal
Industrie en bouw (n=192)	14%	7%	64%	15%	100%
Groot- en detailhandel (n=353)	23%	6%	58%	14%	100%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	18%	4%	66%	12%	100%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	10%	6%	77%	8%	100%
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	16%	2%	72%	10%	100%
Overig (n=75)	-	-	-	-	-
Grootteklasse					
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	11%	5%	75%	9%	100%
1 t/m 10 werknemers (n=797)	18%	4%	66%	11%	100%
11 t/m 50 werknemers (n=373)	18%	7%	61%	14%	100%
Meer dan 50 werknemers (n=93)	17%	4%	68%	11%	100%
Regio					
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	15%	5%	69%	11%	100%
Gemeente Utrecht (n=529)	15%	4%	71%	9%	100%
Regio Amersfoort (n=528)	13%	7%	69%	11%	100%
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	16%	2%	67%	15%	100%
FoodValley Utrecht (n=99)	16%	2%	67%	15%	100%
Totaal (n=2.113)	15%	5%	69%	11%	100%

Tabel 3.5 – Op welke termijn verwacht u dat personeeloverschot invloed gaat hebben op uw bedrijfsvoering? (uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio)

Sector	acut/binnen 3 maanden	lange termijn	geen	weet niet	totaal
Industrie en bouw (n=192)	10%	9%	68%	13%	100%
Groot- en detailhandel (n=353)	12%	6%	72%	9%	100%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	15%	7%	71%	8%	100%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	9%	6%	81%	4%	100%
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	7%	4%	83%	7%	100%
Overig (n=75)	-	-	-	-	-
Grootteklasse					
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	3%	1%	91%	5%	100%
1 t/m 10 werknemers (n=797)	13%	7%	72%	7%	100%
11 t/m 50 werknemers (n=373)	20%	14%	56%	10%	100%
Meer dan 50 werknemers (n=93)	23%	14%	58%	5%	100%
Regio					
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	10%	6%	77%	7%	100%
Gemeente Utrecht (n=529)	11%	7%	76%	7%	100%
Regio Amersfoort (n=528)	11%	6%	77%	6%	100%
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	17%	6%	64%	12%	100%
FoodValley Utrecht (n=99)	17%	6%	64%	12%	100%
Totaal (n=2.113)	11%	6%	76%	7%	100%

Tabel 3.6 – Op welke termijn verwacht u dat personeelstekort invloed gaat hebben op uw bedrijfsvoering? (uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio)

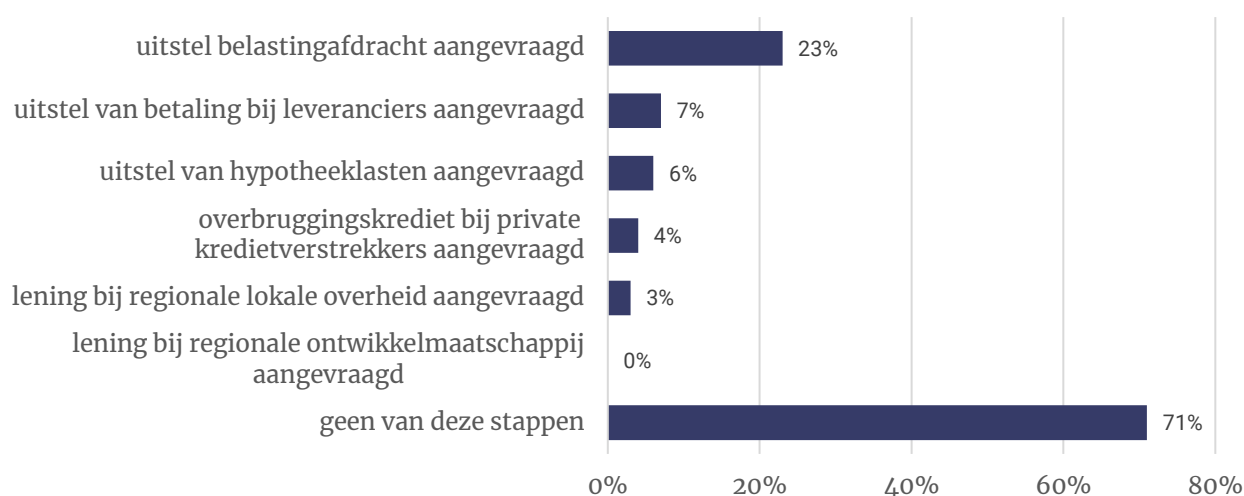
Sector	acut/binnen 3 maanden	lange termijn	geen	weet niet	totaal
Industrie en bouw (n=192)	13%	8%	73%	6%	100%
Groot- en detailhandel (n=353)	8%	5%	80%	8%	100%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	7%	5%	84%	5%	100%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	6%	5%	86%	4%	100%
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	6%	4%	83%	7%	100%
Overig (n=75)	-	-	-	-	-
Grootteklasse					
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	3%	2%	90%	5%	100%
1 t/m 10 werknemers (n=797)	9%	6%	81%	5%	100%
11 t/m 50 werknemers (n=373)	12%	9%	72%	8%	100%
Meer dan 50 werknemers (n=93)	14%	10%	73%	3%	100%
Regio					
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	8%	5%	82%	6%	100%
Gemeente Utrecht (n=529)	4%	6%	85%	5%	100%
Regio Amersfoort (n=528)	8%	4%	84%	5%	100%
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	11%	11%	74%	4%	100%
FoodValley Utrecht (n=99)	11%	11%	74%	4%	100%
Totaal (n=2.113)	7%	5%	83%	5%	100%

4 Coronamaatregelen

4.1 Meeste ondernemers hebben geen regelingen aangevraagd

Een kwart van de ondernemers (23%) heeft uitstel van belastingafdracht aangevraagd (Figuur 4.1). Het gaat hierbij bijvoorbeeld om loon-/inkomstenbelasting of omzetbelasting. Daarnaast heeft een klein deel uitstel van betaling bij leveranciers (7%) of hypotheeklasten (6%) aangevraagd. Vier procent vroeg een overbruggingskrediet aan bij een private partij en 3 procent ging een lening aan bij de regionale overheid. Zeven op de tien ondernemers (71%) namen geen enkele van deze stappen.

Figuur 4.1 – Heeft u een of meerdere van onderstaande stappen ondernomen? (meerdere antwoorden mogelijk)

Ondernemers in de horeca- en cultuursector (39%) en groot- en detailhandel (37%) probeerden vaker dan gemiddeld uitstel aan te vragen of leningen aan te gaan (Tabel 4.1). Daarnaast nemen zzp'ers relatief minder van de genoemde stappen (17%).

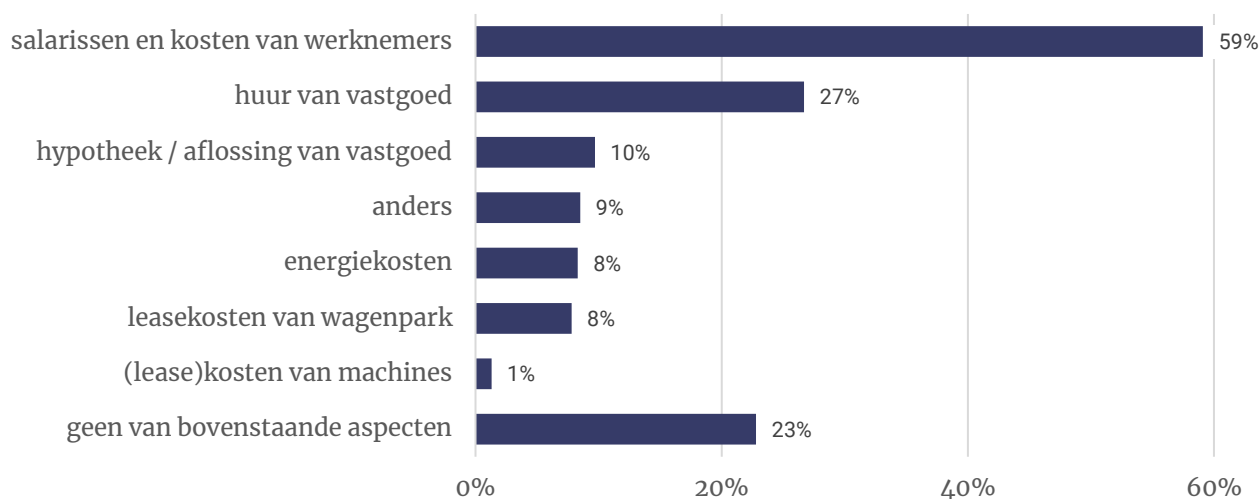
Tabel 4.1 – Ondernemingen die uitstel van betaling, een lening en/of een krediet aanvroegen. (uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio) (meerdere antwoorden mogelijk)

Sector	% ja
Industrie en bouw (n=192)	23%
Groot- en detailhandel (n=353)	37%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	39%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	22%
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	23%
Overig (n=75)	-
Grootteklasse	
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	17%
1 t/m 10 werknemers (n=797)	34%
11 t/m 50 werknemers (n=373)	44%
Meer dan 50 werknemers (n=93)	32%
Regio	
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	28%
Gemeente Utrecht (n=529)	29%
Regio Amersfoort (n=528)	27%
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	40%
FoodValley Utrecht (n=99)	31%
Totaal (n=2.113)	29%

4.2 Salarissen en huur belangrijkste kostenposten

Salarissen worden door 59 procent van de ondernemers genoemd als een van de belangrijkste kostenposten (Figuur 4.2 4.2). Huur van vastgoed vormt voor 27 procent een belangrijke kostenpost. In alle sectoren zijn dit de twee meest genoemde kostenposten. Een kwart (23%) geeft aan dat geen van de genoemde aspecten het zwaarst op de financiële lasten drukt. Veelal gaat het hier om kleinere bedrijven, vaak in de sectoren industrie en bouw, ICT, financiële instellingen & zakelijke dienstverlening en onderwijs, overheid & zorg. Negen procent van de ondernemers noemt andere kostenposten zoals belastingen, lidmaatschappen, ICT en verzekeringen.

Figuur 4.2 – Welke van de volgende kostenposten drukken op dit moment het zwaarst op uw financiële lasten? (maximaal drie antwoorden)

Op de volgende pagina staat een tabel die inzicht geeft in de belangrijkste kostenposten per sector, grootteklasse en regio.

Tabel 4.2 – Welke van de volgende kostenposten drukken op dit moment het zwaarst op uw financiële lasten? (maximaal drie antwoorden) (top drie uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio)

Sector	#1	#2	#3
Industrie en bouw (n=192)	salarissen en kosten van werknemers (60%)	geen van bovenstaande aspecten (27%)	huur van vastgoed (23%)
Groot- en detailhandel (n=353)	salarissen en kosten van werknemers (61%)	huur van vastgoed (33%)	geen van bovenstaande aspecten (19%)
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	salarissen en kosten van werknemers (62%)	huur van vastgoed (35%)	geen van bovenstaande aspecten (20%)
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	salarissen en kosten van werknemers (60%)	geen van bovenstaande aspecten (24%)	huur van vastgoed (21%)
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	salarissen en kosten van werknemers (51%)	geen van bovenstaande aspecten (25%)	huur van vastgoed (24%)
Overig (n=75)	-	-	-
Grootteklasse			
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	geen van bovenstaande aspecten (38%)	salarissen en kosten van werknemers (33%)*	huur van vastgoed (15%)
1 t/m 10 werknemers (n=797)	salarissen en kosten van werknemers (70%)	huur van vastgoed (37%)	geen van bovenstaande aspecten (15%)
11 t/m 50 werknemers (n=373)	salarissen en kosten van werknemers (88%)	huur van vastgoed (32%)	leasekosten van wagenpark (11%)
Meer dan 50 werknemers (n=93)	salarissen en kosten van werknemers (91%)	huur van vastgoed (29%)	leasekosten van wagenpark (17%)
Regio			
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	salarissen en kosten van werknemers (56%)	geen van bovenstaande aspecten (25%)	huur van vastgoed (24%)
Gemeente Utrecht (n=529)	salarissen en kosten van werknemers (59%)	huur van vastgoed (29%)	geen van bovenstaande aspecten (23%)
Regio Amersfoort (n=528)	salarissen en kosten van werknemers (60%)	huur van vastgoed (26%)	geen van bovenstaande aspecten (20%)
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	salarissen en kosten van werknemers (77%)	huur van vastgoed (37%)	geen van bovenstaande aspecten (14%)
FoodValley Utrecht (n=99)	salarissen en kosten van werknemers (63%)	huur van vastgoed (30%)	geen van bovenstaande aspecten (23%)
Totaal (n=2.113)	salarissen en kosten van werknemers (59%)	huur van vastgoed (27%)	geen van bovenstaande aspecten (23%)

* in de vraagstelling is genoemd dat hier ook eventueel het eigen inkomen onder valt.

4.3 Huren deels kwijtgescholden en uitgesteld

Driekwart van de ondernemers (72%) heeft geen uitstel of afstel van huur aangevraagd, mogelijk omdat ze geen bedrijfsruimte in gebruik hebben of de ruimte in eigendom hebben (Tabel 4.3). Van de ondernemers die een regeling probeerden te treffen, is dit een derde (34%) gelukt. Ruim de helft (58%) heeft geen regeling kunnen treffen en 5 procent heeft het huurcontract opgezegd. In de horeca- en cultuursector heeft 40 procent van de ondernemers een regeling proberen te treffen. Van deze groep heeft 55 procent uitstel of kwijtschelding van huur gekregen. In de ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening probeerde 26 procent een regeling te treffen. De minderheid van deze ondernemers kon daadwerkelijk een regeling treffen (19%). Een klein deel (7%) zei de huur op en 70 procent heeft geen regeling kunnen treffen.

Tabel 4.3 – Heeft u afspraken gemaakt over uitstel van betaling of kwijtschelding van de huur voor vastgoed voor een beperkte periode? (meerdere antwoorden mogelijk)

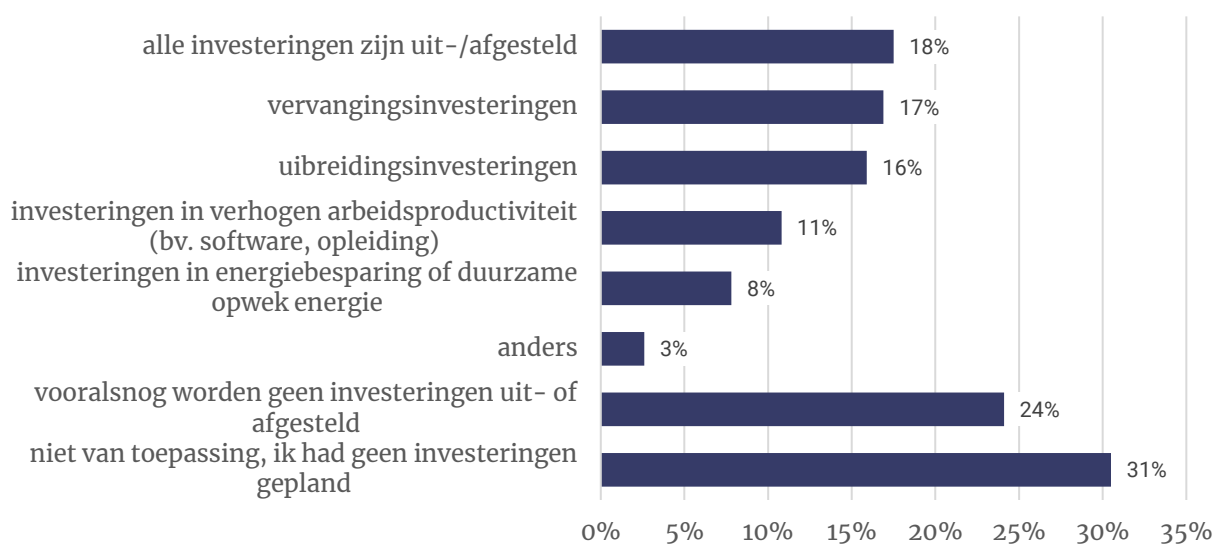
	%
Ja, uitstel van betaling/kwijtschelding van huur gekregen	34%
Ja, uitstel van betaling/kwijtschelding van huur gegeven	6%
Nee, ik ben huurder en heb geen regeling kunnen treffen	58%
Nee, ik ben huurder en heb het contract opgezegd	5%
Totaal (exclusief n.v.t)	100%
Niet van toepassing	72%
Totaal	100%

4.4 Uitstel investeringen

Bijna de helft van de ondernemers (45%) stelt investeringen uit (Figuur 4.3). Een kwart (24%) is van plan om investeringen uit te voeren als gepland. Drie op de tien (31%) hadden geen investeringen gepland en stellen dus ook niks uit. Nog eens een op de vijf (18%) ondernemers geeft aan dat alle investeringen uit- of afgesteld zijn. Bij de specifieke uitgestelde investeringen gaat het voornamelijk om vervangingen (17%) en uitbreidingen (16%). Kleinere bedrijven hebben minder te maken met uitstel omdat ze ook minder vaak investeringen gepland hadden (zie

Tabel 4.4 op de volgende pagina). Drie op de tien ondernemers in de horeca- en cultuursector (30%) geven aan dat alle investering uitgesteld zijn. In totaal zijn bij 56 procent van de ondernemers in deze sector geplande investeringen (vooralsnog) niet doorgegaan.

Figuur 4.3 – Welke investering in uw onderneming worden uit- of afgesteld?
(meerdere antwoorden mogelijk)

Tabel 4.4 – Uit-/afstel van investeringen. (uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio)

Sector	Eén of meerdere investeringen zijn uit- of afgesteld*	Investeringsen gaan door als gepland	Niet van toepassing
Industrie en bouw (n=192)	39%	35%	26%
Groot- en detailhandel (n=353)	46%	28%	27%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	56%	16%	28%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	42%	26%	33%
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	44%	20%	36%
Overig (n=75)	-	-	-
Grootteklasse			
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	41%	16%	43%
1 t/m 10 werknemers (n=797)	46%	26%	27%
11 t/m 50 werknemers (n=373)	54%	32%	14%
Meer dan 50 werknemers (n=93)	44%	45%	11%
Regio			
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	45%	26%	29%
Gemeente Utrecht (n=529)	44%	22%	33%
Regio Amersfoort (n=528)	47%	21%	33%
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	51%	36%	14%
FoodValley Utrecht (n=99)	43%	28%	28%
Totaal (n=2.113)	45%	24%	31%

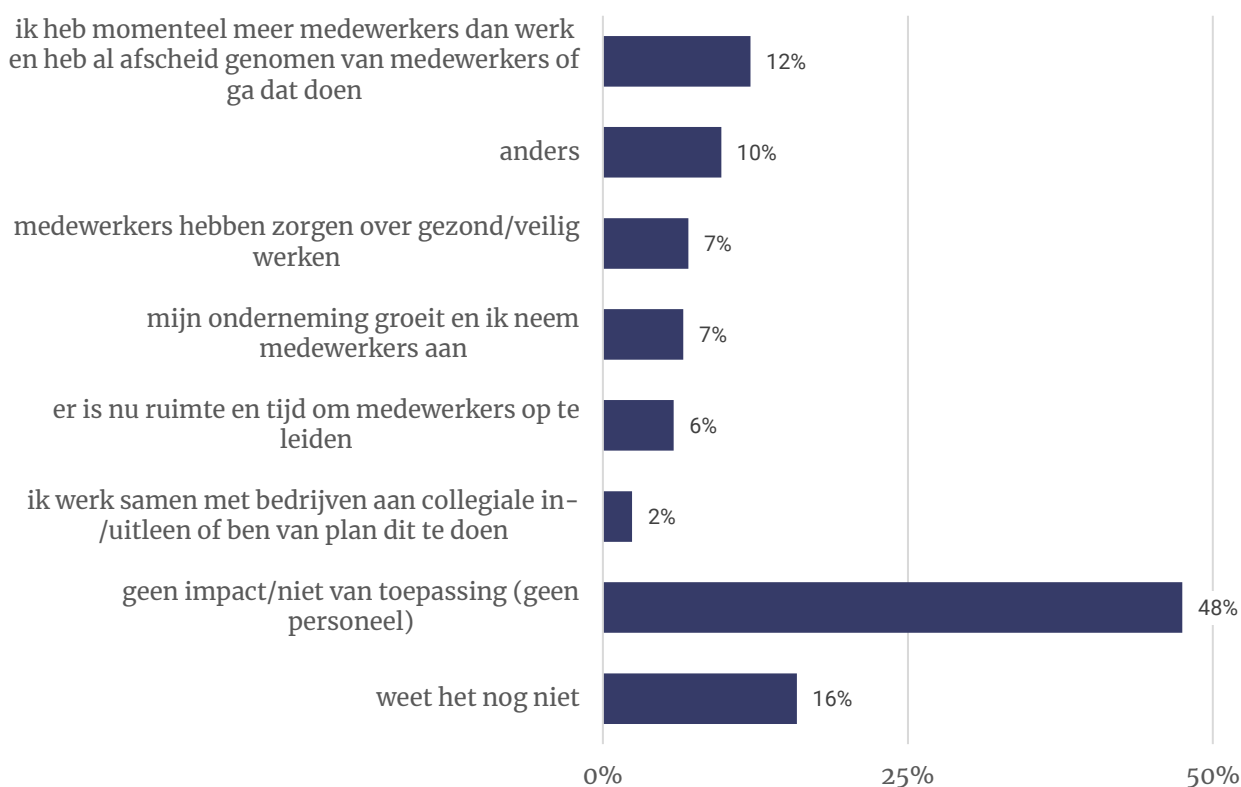
* in de eerste kolom zijn verschillende uit-/afgestelde investeringen samengevoegd. Hiermee is in beeld welk aandeel bedrijven per sector, grootteklasse en regio investeringen uitstelt zonder daarbij in te gaan op het type investeringen en het gemiddeld aantal uit- of afgestelde investeringen.

5 Impact op werkgelegenheid

5.1 Deel ondernemers neemt afscheid van personeel

Twaalf procent van de ondernemers heeft door gebrek aan werk afscheid genomen van personeel of gaat dat doen (Figuur 5.1). Daarentegen neemt 7 procent juist medewerkers aan en maakt 6 procent gebruik van de tijd door nieuwe medewerkers op te leiden. Een groot deel (48%) van de ondernemers merkt weinig impact van de coronacrisis op de werkgelegenheid, deels doordat ze ook geen personeel hebben. Zestien procent vindt het nog lastig om in te schatten wat de impact op de werkgelegenheid binnen de onderneming is. De 10 procent die andere zaken noemt, draagt voor een groot deel punten aan die eigenlijk binnen de bestaande categorieën vallen. Andere punten die onder meer genoemd worden zijn het laten inleveren van uren door personeel, het afbouwen van de flexibele schil en een stop in vacatures.

Figuur 5.1 – Welke impact heeft het coronavirus op de werkgelegenheid binnen uw onderneming op dit moment?

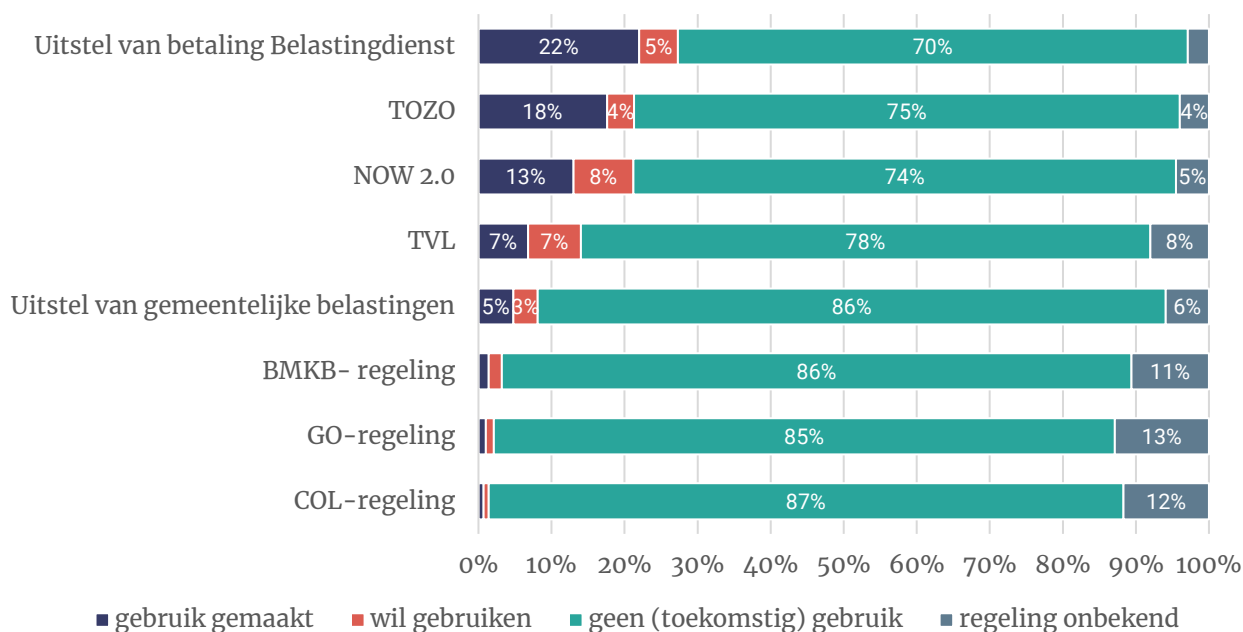
Zzp'ers geven relatief vaak aan dat er geen impact op de werkgelegenheid is omdat ze geen personeel hebben (79%). In de horeca- en cultuursector heeft 21 procent door een gebrek aan werk werknemers laten gaan.

6 Behoeften en gebruik steunmaatregelen

6.1 Uitstel betaling Belastingdienst meest gebruikte landelijke regeling

Vier op de tien ondernemers (40%) maken gebruik van een of meer landelijke financiële maatregelen om ondernemers tegen de gevolgen van het coronavirus te beschermen. Het meest maakt men gebruik van uitstel van landelijke belastingverplichtingen (22%), TOZO (18%), NOW 2.0 (13%) en TVL (7%)(Figuur 6.1). Nog eens 8 procent wil gebruikmaken van NOW 2.0 en 7 procent wil TVL subsidie aanvragen. Het grootste deel van de ondernemers (70 tot 87% per regeling) maakt geen gebruik van de regelingen en verwacht dat ook in de toekomst niet te doen.

Figuur 6.1 – In hoeverre maakt u gebruik van de volgende landelijke regelingen?

6.2 Landelijke regelingen vaker benut door horeca en cultuur

Tabel 6.1 laat zien dat ondernemers in de horeca- en cultuursector meer dan gemiddeld gebruik maken van de regelingen. Dit is ook de sector die de meeste liquiditeitsproblemen heeft als gevolg van het coronavirus (paragraaf 3.2). Men maakt in deze sector meer gebruik of wil relatief vaak gebruikmaken van alle regelingen, behalve BMBK, GO en COL. Zzp'ers gebruiken minder regelingen (deels omdat niet elke regel voor zzp'ers beschikbaar is) en belastinguitstel dan grotere bedrijven. Onder ondernemers in de regio Gooi- en Vechtstreek is het gebruik van landelijke steunmaatregelen relatief groot.

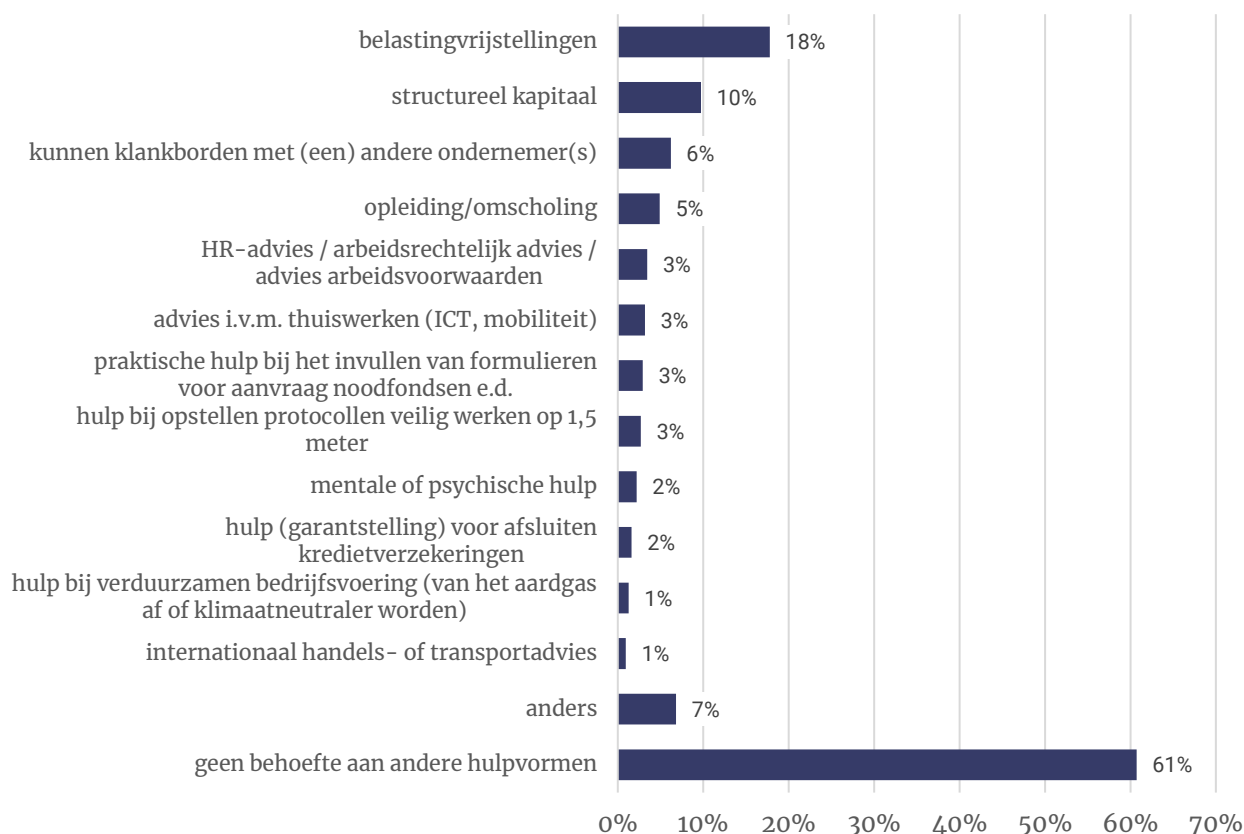
Tabel 6.1 Gebruik van landelijke regelingen. (uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio)

Sector	Gebruikt één of meer regelingen	Gebruikt geen regelingen
Industrie en bouw (n=192)	32%	68%
Groot- en detailhandel (n=353)	42%	58%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	56%	44%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	32%	68%
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	40%	60%
Overig (n=75)	-	-
Grootteklasse		
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	33%	67%
1 t/m 10 werknemers (n=797)	41%	59%
11 t/m 50 werknemers (n=373)	50%	50%
Meer dan 50 werknemers (n=93)	40%	60%
Regio		
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	38%	62%
Gemeente Utrecht (n=529)	40%	60%
Regio Amersfoort (n=528)	38%	62%
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	56%	44%
FoodValley Utrecht (n=99)	43%	57%
Totaal (n=2.113)	40%	60%

6.3 Landelijke steun voor zes op tien ondernemers voldoende

Een meerderheid van de ondernemers (61%) heeft voldoende aan de bestaande hulpvormen. De overige ondernemers hebben, naast de bestaande landelijke regelingen, behoefte aan belastingvrijstellingen (18%) en structureel kapitaal (10%) (Figuur 6.2). Zeven procent van de ondernemers draagt zelf suggesties aan voor hulp. Men noemt onder meer verlenging van de huidige maatregelen, versoepeling/vrijstelling van regels zoals de anderhalve metermaatregel en advies over praktische zaken zoals ventilatie.

Figuur 6.2 – Aan welke andere vormen van hulp heeft uw onderneming door het coronavirus op dit moment behoefte?

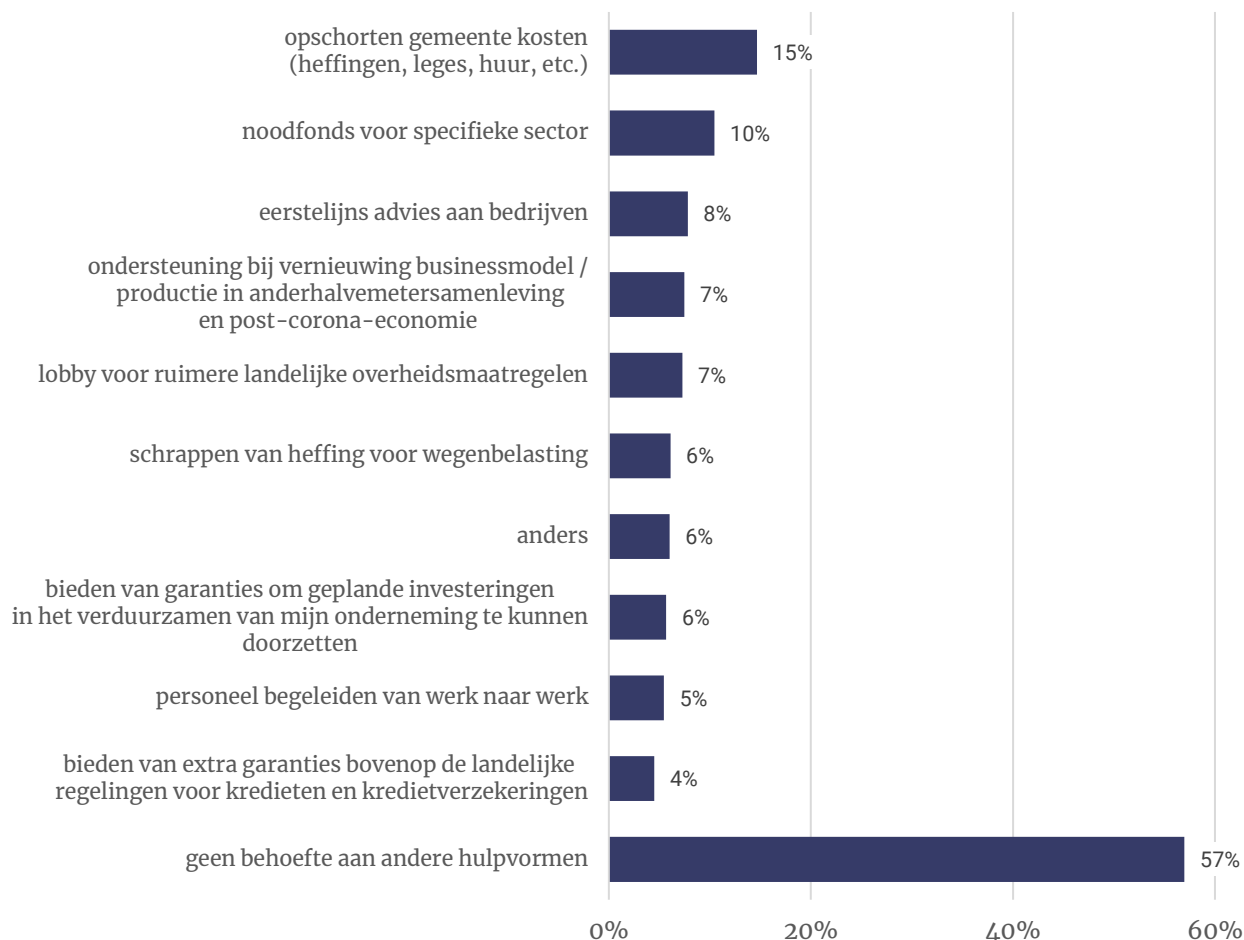

Vooral in de horeca en cultuur heeft men relatief vaak behoefte aan andere hulpvormen (54%). Meer dan in de andere sectoren hebben ondernemers in deze sector behoefte aan belastingvrijstellingen (29%).

6.4 Helft ondernemers heeft geen behoefte aan steun vanuit regio

Ruim de helft van de ondernemers (57%) heeft geen behoefte aan maatregelen vanuit regionale partners. De overige ondernemers vinden dat vanuit regionale partners vooral het opschorten van gemeentekosten zoals heffingen en huur (15%) en noodfondsen voor specifieke sectoren nodig zijn (10%) (Figuur 6.3). De specifieke sectoren die men hier noemt, zijn vooral horeca, cultuur en sport.

Figuur 6.3 – Welke van de volgende maatregelen vanuit regionale partners (provincie, regio's, gemeenten en werkgeversorganisaties) zijn volgens u nodig?

Behoeft regionale steunmaatregelen horeca en cultuur relatief groot

Net als bij de regelingen op landelijk niveau, is de behoefte van ondernemers in de horeca- en cultuursector groter dan gemiddeld: volgens 58 procent zijn een of meerdere maatregelen vanuit regionale partners nodig. Een kwart (28%) wil dat gemeentekosten opgeschort worden en een op de vijf (19%) heeft behoefte aan een noodfonds voor de sector.

6.5 Suggesties van ondernemers

De ondernemers konden suggesties aandragen om de steunmaatregelen voor ondernemers te verbeteren. Ongeveer 400 ondernemers hebben een toelichting gegeven. Een deel van de ondernemers noemt nieuwe aanvullende maatregelen. Daarnaast noemen zij verbetering van aspecten zoals de communicatie van de overheid. Diverse ondernemers geven aan dat ze meer duidelijkheid en simpeler regelgeving willen. Ook het investeren in specifieke sectoren wordt genoemd. Hieronder is een aantal toelichtingen opgenomen. Deze geven een beeld van wat ondernemers zoal zeggen, maar vertegenwoordigen niet per se de totale groep ondernemers.

“Waarom komen zzp’ers in de kunst niet in aanmerking voor hulp? Nu wordt er ook nog naar inkomen van partner en mijn 2e baan gekeken. Huur van studio blijft doorlopen en huurbaas heeft in het begin al aangegeven niet open te staan voor (gedeeltelijke) kwijtschelding. Ik blijf dus kosten maken, maar kan geen workshops geven of evenementen bezoeken (standhouder) om dit verlies op te vangen.”

“Vergeet de dagrecreatie niet, anderhalve meter is geen oplossing voor veel van onze bedrijven en toeristen uit het buitenland vallen weg.”

“Nog steeds onduidelijk waar je recht op hebt, ik heb reserves maar dat is voor pensioen.”

“Meer publiciteit via meer verschillende kanalen! Hoewel er veel over de steunmaatregelen wordt gecommuniceerd, zijn er toch nog altijd ondernemers die er niet van op de hoogte zijn. Of er niet het fijne van weten.”

“Vooral de communicatie rondom de Tozo en andere regelingen is onduidelijk. Er wordt vaak uitgegaan van 1 bedrijf / 1 zzp'er maar wij hebben bijvoorbeeld meerdere bedrijven en vormen van inkomen. Het is lang wachten op de uitkomst van de aanvraag en dan hebben we ook geen zicht op waar de bedragen op zijn gebaseerd. Meerdere (reken)voorbeelden van mensen met meerdere bedrijven of inkomensbronnen zou helpen.”

“Uitstel en opschorten geeft straks alleen maar dubbele lasten. Als er echt geholpen wil worden moeten we denken aan kwijtschelden.”

“Verplichte capaciteitsafschaling (1,5m samenleving) moet financieel ondersteund worden.”

“Per sector bekijken wat nodig is.”

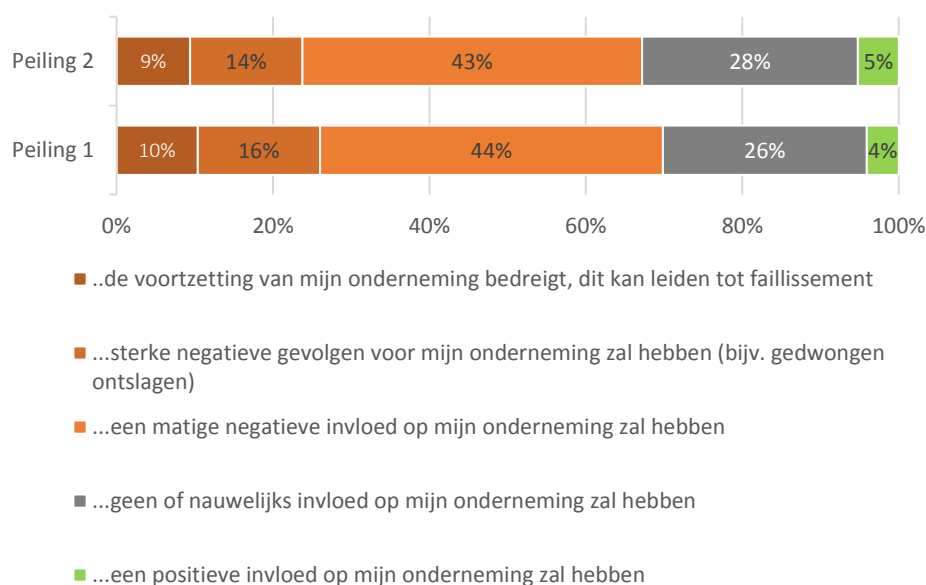

7 Verwachtingen en omgang met het virus

7.1 Verwachting ondernemers onveranderd

Zeven op de tien ondernemers (67%) verwachten dat het coronavirus negatieve gevolgen voor de onderneming zal hebben (Figuur 7.1). Van deze groep verwacht 43 procent matig negatieve gevolgen, maar een kwart (24%) verwacht dat het coronavirus sterke negatieve gevolgen heeft waardoor er mogelijk ontslagen of zelfs faillissement volgen. Een op de drie ondernemers (28%) verwacht (vrijwel) geen gevolgen van het coronavirus voor de onderneming en 5 procent verwacht dat de coronacrisis positief uitpakt voor de onderneming.

Figuur 7.1 – Ik verwacht dat het coronavirus...

Helpt ondernemers horeca en cultuur verwacht negatieve gevolgen

In de horeca- en cultuursector merkt men momenteel (en ook ten tijde van de eerste peiling) al meer van het coronavirus (paragraaf 3.2). Als gevolg verwacht men ook meer negatieve gevolgen voor de onderneming in de toekomst: 18 procent van de ondernemers in deze sector geeft aan dat het voortbestaan van de onderneming bedreigd wordt en 21 procent verwacht sterke negatieve gevolgen. Vooral in de groot- en detailhandel verwacht men naar verhouding vaak positieve effecten door corona (13%). Tabel 7.1 op de volgende pagina laat per sector, bedrijfsgrootte en regio de verdeling van positieve en negatieve toekomstverwachtingen zien.

**Tabel 7.1 – Verwachte invloed van corona op bedrijfsontwikkeling.
(uitgesplitst naar sector, grootteklasse en regio)**

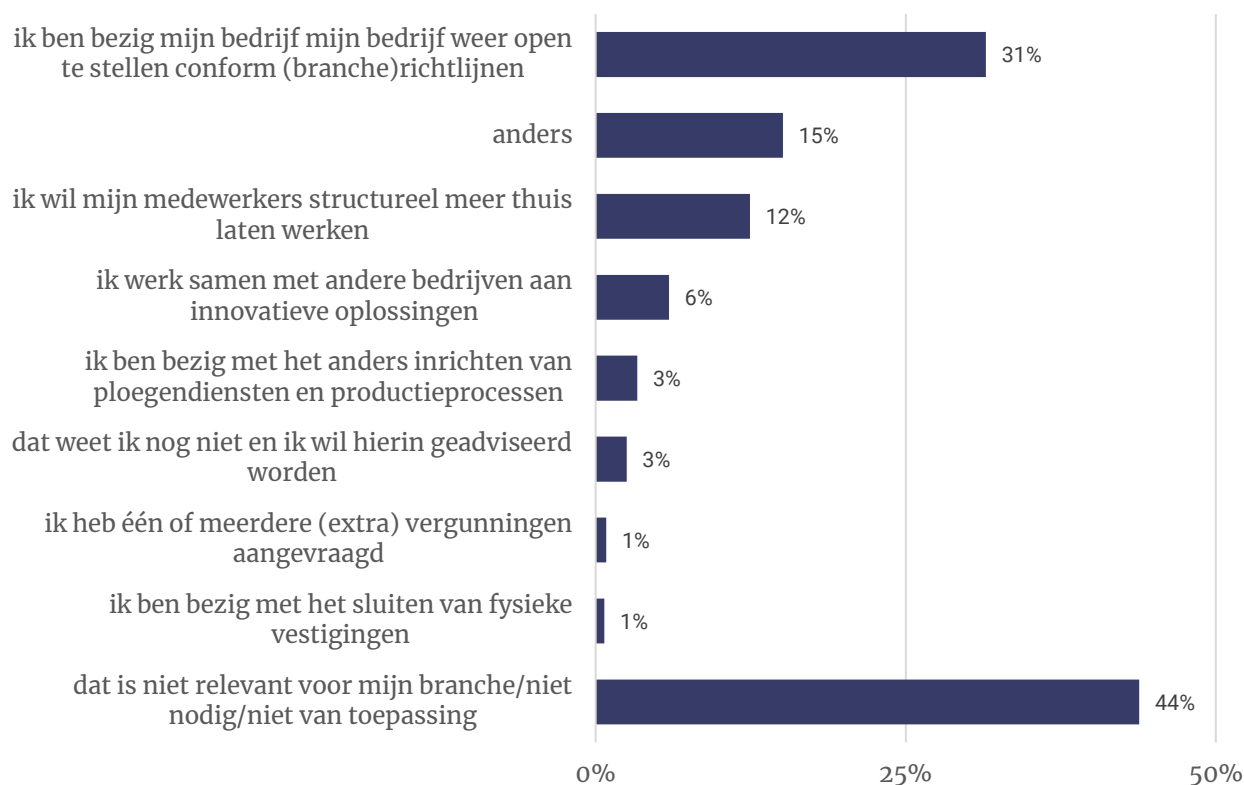
Sector	Negatieve verwachting	Neutraal	Positieve verwachtingen
Industrie en bouw (n=192)	59%	39%	2%
Groot- en detailhandel (n=353)	63%	25%	13%
Horeca, cultuur, sport, recreatie en overige dienstverlening (n=476)	83%	16%	2%
ICT, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening (n=772)	64%	31%	5%
Onderwijs, overheid en zorg (n=245)	64%	30%	6%
Overig (n=75)	57%	41%	1%
Grootteklasse			
Zzp'ers (geen werknemers) (n=850)	67%	29%	4%
1 t/m 10 werknemers (n=797)	66%	27%	7%
11 t/m 50 werknemers (n=373)	70%	25%	4%
Meer dan 50 werknemers (n=93)	62%	30%	8%
Regio			
U16 regio (exclusief gemeente Utrecht) (n=872)	65%	29%	6%
Gemeente Utrecht (n=529)	71%	25%	4%
Regio Amersfoort (n=528)	68%	27%	5%
Gooi- en Vechtstreek (n=81)	65%	28%	6%
FoodValley Utrecht (n=99)	66%	26%	8%
Totaal (n=2.113)	67%	28%	5%

7.2 Bedrijven bereiden zich voor op nieuwe situatie

Ondernemers bereiden hun bedrijf voor op de periode waarin de 'intelligente lockdown' verder wordt afgeschaald. Drie op de tien ondernemers (31%) implementeren brancherichtlijnen (Figuur 7.2). Twaalf procent wil werknemers structureel meer thuis laten werken. Voor een deel van de ondernemers zijn voorbereidingen op de anderhalvemetersamenleving niet nodig of niet relevant voor de branche waarin men actief is (44%). De ondernemers die vergunningen aanvroegen, is gevraagd hoe ze het traject beoordelen. Omdat slechts 18 ondernemers deze vraag hebben gehad, kunnen hier geen conclusies aan verbonden worden.

In de horeca- en cultuursector en onderwijs, overheid & zorg zijn relatief veel ondernemers bezig met voorbereidingen op de anderhalvemetersamenleving. Een deel van de ondernemers (15%) geeft andere punten aan. Het gaat hier voornamelijk om het invoeren van veiligheidsmaatregelen zoals mondkapjes en spatschermen en specificaties van de reeds genoemde onderwerpen uit Figuur 7.2.

Figuur 7.2 – Hoe bereidt uw onderneming zich voor op de anderhalvemetersamenleving? (meerdere antwoorden mogelijk)

Publieke sector en horeca en cultuur meer bezig met aanpassingen

In de horeca- en cultuursector en overheid, onderwijs & zorg treffen ondernemers vaker voorbereidingen dan in andere sectoren. Bedrijven in deze sectoren implementeren vooral brancherichtlijnen (respectievelijk door 48 en 47% genoemd per sector). In de ICT en zakelijke dienstverlening wil men relatief vaak medewerkers meer structureel thuis laten werken (20%).

A Vragenlijst (bijlage)

Landingspagina [logo's van PU, gemeenten Utrecht, Amersfoort, VNO NCW/MKB-NL

Openingstekst:

Hartelijk welkom bij deze tweede ondernemerspeiling in de regio Utrecht. Als partners in economisch beleid willen we weten hoe u omgaat met de gevolgen van de coronacrisis en waar we u kunnen ondersteunen.

De lijst omvat 17 vragen. Die gaan o.a. in op de gevolgen voor uw onderneming en uw personeel, de effectiviteit van bestaande noodmaatregelen, en de kansen/bedreigingen van de 1,5m-economie. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten. Het invullen van deze vragenlijst helpt ons om onze voorzieningen en dienstverlening zo goed mogelijk op uw behoefte af te stemmen.

Uw antwoorden behandelen we volledig vertrouwelijk en zijn niet naar u als persoon te herleiden.

Alvast veel dank voor uw medewerking! #samensterk #ondernemers

Indien achtergrondgegevens al bekend (ondernemers uit panel) → V4

1. In welke gemeente is uw onderneming gevestigd [dropdown]

2. hoeveel medewerkers zijn er werkzaam in uw onderneming (incl medewerkers in loondienst met flexcontract (ook oproepkrachten) en BBL-plaatsen, meewerkende eigenaar/gezinsleden excl. uitzendkrachten en stagiairs)

- alleen ikzelf als zzp'er/zelfstandige
- 1 medewerker
- 2 t/m 5
- 6 t/m 10
- 11 t/m 25
- 26 t/m 50
- 51 t/m 250
- meer dan 250

3. in welke sector is uw onderneming werkzaam

- landbouw, bosbouw en visserij (SBI 1 tot 3)
- delfstoffen / nutsbedrijven (SBI 6 tot 9)
- industrie (incl. drukkerijen/grafische industrie, SBI 10 tot 33)
- bouw en installatietechniek (SBI 41 tot 43)
- groothandel (SBI 46)
- detailhandel (SBI 47)
- vervoer en opslag (SBI 49 tot 53)
- logies, maaltijd- en drankverstrekking (SBI 55 tot 63)
- informatie en communicatie (SBI 58 tot 63)
- financiële instellingen (SBI 64 tot 66)
- onroerend goed (SBI 68)
- advisering, onderzoek en specialistische zakelijke dienstverlening (SBI 69 tot 82)
- verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening

- onderwijs, openbaar bestuur en overheid (SBI 84 en 85)
- gezondheid en welzijnszorg (SBI 86 tot 88)
- cultuur (SBI 91)
- sport en recreatie (SBI 93)
- overige dienstverlening (SBI 94 tot 96)

4. welk effect heeft de coronacrisis op uw maandomzet (JUNI 2020 vergeleken met JUNI 2019)

- daling van 80-100%
- daling van 60-80%
- daling van 40-60%
- daling van 20-40%
- daling tot 20%
- geen effect
- stijging tot 20%
- stijging van 20-50%
- stijging boven 50%

5. Op welke termijn verwacht u dat de onderstaande factoren invloed gaan hebben op uw bedrijfsvoering?

	nu/ acuut	binnen 3 mnd	op lange termijn	weet niet
liquiditeit				
personeelstekort				
personeeloverschot				
wegvallen van aanvoer				
wegvallen van orders				

6. Heeft u een of meerdere van onderstaande stappen ondernomen?

- overbruggingskrediet bij private kredietverstrekkers (banken) aangevraagd
- uitstel van hypotheeklasten aangevraagd
- uitstel van betaling bij leveranciers aangevraagd
- uitstel belastingafdracht (loon-/inkomstenbelasting, omzetbelasting etc.) aangevraagd
- lening bij regionale ontwikkelmaatschappij aangevraagd
- lening bij regionale lokale overheid aangevraagd
- geen van deze stappen

7. Welke van de volgende kostenposten drukken op dit moment het zwaarst op uw financiële lasten? [maximaal 3]

- salarissen en kosten van werknemers/eigen inkomen
- leasekosten van wagenpark
- (lease)kosten van machines
- huur van vastgoed
- hypotheek / aflossing van vastgoed

- energiekosten
- anders, nl.
- geen van bovenstaande aspecten

8. Heeft u afspraken gemaakt over uitstel van betaling of kwijtschelding van de huur voor uw bedrijfspand(en) voor een beperkte periode?

- Ja, ik ben huurder en heb uitstel van betaling/kwijtschelding van huur gekregen
- Ja, ik ben verhuurder en heb uitstel van betaling/kwijtschelding van huur gegeven
- Nee, ik ben huurder en heb geen regeling kunnen treffen
- Niet van toepassing

9. Welke van onderstaande investeringen in uw onderneming worden uit- of afgesteld?

- vervangingsinvesteringen
- uitbreidingsinvesteringen
- investeringen in verhogen arbeidsproductiviteit (bv. software, opleiding)
- investeringen in energiebesparing of duurzame opwek energie
- alle investeringen zijn uit-/afgesteld
- voornamelijk worden geen investeringen uit- of afgesteld
- anders, nl
- Niet van toepassing, ik had geen investeringen gepland

impact op werkgelegenheid

10. Welke impact heeft de coronacrisis op de werkgelegenheid binnen uw onderneming op dit moment? [meer antwoorden mogelijk]

- geen impact/niet van toepassing (geen personeel)
- mijn onderneming groeit en ik neem medewerkers aan
- ik heb momenteel meer medewerkers dan werk, heb al afscheid genomen van medewerkers of ga dat doen
- ik werk samen met bedrijven aan collegiale in-/uitleen of ben van plan dit te doen
- er is nu ruimte en tijd om medewerkers op te leiden
- medewerkers hebben zorgen over veilig/gezond werken
- weet het nog niet

algemeen oordeel steunmaatregelen

11. In hoeverre maakt u gebruik van de volgende (landelijke) maatregelen?

	maak ik gebruik van	wil ik gebruik van maken	geen gebruik nu / geen gebruik later	niet bekend met regeling
NOW 2.0 (Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid)				
TVL Tegemoetkoming Vaste Lasten Getroffen Sectoren, opvolger TOGS)				

TOZO (Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandig Ondernemers)				
uitstel v betaling Belastingdienst				
uitstel van gemeentelijke belastingen				
BMKB-regeling (borgstellingskrediet)				
GO-regeling (Garantie Ondernemersfinanciering)				
COL-regeling (Corona Overbruggingslening voor startups en scale-ups)				

12. Aan welke andere vormen van hulp heeft uw onderneming door de coronacrisis op dit moment behoefte? [meerdere antwoorden mogelijk]

- structureel kapitaal
- HR-advies / arbeidsrechtelijk advies / advies arbeidsvoorwaarden
- opleiding/omscholing
- belastingvrijstellingen
- hulp (garantstelling) voor afsluiten kredietverzekeringen
- internationaal handels- of transportadvies
- advies bij opstellen protocollen veilig werken op 1,5 meter
- kunnen klankborden met (een) andere ondernemer(s)
- advies i.v.m. thuiswerken (ICT, mobiliteit)
- praktische hulp bij het invullen van formulieren voor aanvraag noodfondsen e.d.
- hulp bij verduurzamen bedrijfsvoering (van het aardgas af of klimaatneutraler worden)
- mentale of psychische hulp
- anders, nl.
- geen behoefte aan andere hulpvormen

inzet samenwerkingspartners in herstelperiode

13. welke van de volgende maatregelen vanuit regionale partners (provincie, regio's, gemeenten en werkgeversorganisaties) zijn volgens u nodig? [meer antwoorden mogelijk]

- lobby voor ruimere landelijke overheidsmaatregelen, nl. [open invul]
- eerstelijns advies aan bedrijven
- opschorten gemeentelijke kosten (heffingen, leges, huur etc)
- noodfonds voor specifieke sector, nl. [open invul]
- bieden van garanties om geplande investeringen in het verduurzamen van mijn onderneming te kunnen doorzetten
- bieden van extra garanties bovenop de landelijke regelingen voor kredieten en kredietverzekeringen

- schrappen van heffing voor wegenbelasting
- ondersteuning bij vernieuwing businessmodel / productie in 1,50m-economie en post-corona-economie
- anders, nl
- geen behoefte aan andere hulpvormen

verbetering steunmaatregelen

14. heeft u suggesties om de steunmaatregelen voor ondernemers te verbeteren of uit te breiden? [open vraag]

+ optie [geen ideeën of suggesties]

Verwachte gevolgen coronacrisis

15. welke van de onderstaande situaties is op uw onderneming het meest van toepassing? Ik verwacht dat de coronacrisis...

- de voortzetting van mijn onderneming bedreigt, dit kan leiden tot faillissement
- sterke negatieve gevolgen voor mijn onderneming zal hebben (bv gedwongen ontslag medewerkers)
- een matig negatieve invloed op mijn onderneming zal hebben
- geen of nauwelijks invloed op mijn onderneming zal hebben
- een positieve invloed op mijn onderneming zal hebben

17. hoe bereidt uw onderneming zich voor op anderhalvemetersameleving?

- ik ben bezig mijn bedrijf mijn bedrijf weer open te stellen conform (branche)richtlijnen
- in ben bezig met het anders inrichten van ploegendiensten en productieprocessen
- ik ben bezig met het sluiten van fysieke vestigingen
- ik wil mijn medewerkers structureel meer thuis laten werken
- ik werk samen met andere bedrijven aan innovatieve oplossingen
- ik heb één of meerdere (extra) vergunningen aangevraagd
- dat weet ik nog niet en ik wil hierin geadviseerd worden
- dat is niet relevant voor mijn branche/niet nodig/niet van toepassing
- anders, nl

<V17a alleen tonen indien bij V17 aangegeven vergunningen te hebben aangevraagd>

17a. U heeft één of meerdere (extra) vergunningen aangevraagd, hoe tevreden bent u met het traject?

- tevreden
- neutraal
- ontevreden
- weet het niet

Onderstaand (deelname vervolgmetingen) alleen voor mensen die vragenlijst via open link krijgen of die zich alleen voor twee peilingen hebben opgegeven.

deelname vervolgmetingen

De partners die samenwerken voor deze corona-enquête willen hun beleid op het gebied van economie en arbeidsmarkt beter afstemmen op wat u als ondernemer nodig hebt. We willen u daarom uitnodigen voor een regionaal ondernemerspanel. Daarvoor zullen we u 2 tot 4 keer per jaar een online vragenlijst mailen. De komende maanden ligt de focus op de gevolgen van de coronacrisis voor uw bedrijf. Mogen we u hiervoor blijven benaderen?

ja/nee

ja --> doorleiden naar onderstaande vragen, dan popupscherm met afsluiting
nee -> popupscherm met afsluiting

[indien ja]

Hiervoor hebben we een aantal achtergrondgegevens nodig. De volgende vragen stellen we maar één keer, zodat we u gericht kunnen benaderen met relevante thema's. Deze gegevens worden beheerd door de regionale partners.

Naar welk e-mailadres mogen we u de uitnodiging sturen?

naam bedrijf

achternaam

mailadres

Bent u man/vrouw

Wat is de postcode van de vestiging (niet van het postbusadres):

(notatie: 1234AB)

[Afsluitende tekst in pop-upscherm]

Hartelijk dank voor het invullen van deze vragenlijst. Heeft u vragen over bestaande noodmaatregelen, ideeën over hoe we u beter kunnen ondersteunen, wilt u sparren met andere ondernemers over nieuwe producten of diensten? Neem dan contact op met het regionale [URECA-loket](mailto:mailureca@economicboardutrecht.nl) via mailureca@economicboardutrecht.nl. URECA staat voor de Utrecht Region Economische Corona Alliantie. Hierin zijn o.a. Rabobank, PwC, VNO-NCW provincie Utrecht, MKB-Nederland Midden en Economic Board Utrecht actief en zijn inmiddels tientallen ondernemers verbonden.

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl